

Araştırma Yöntemleri

Lecture 5

Msc.Ali Mertcan KÖSE

İstanbul Kent Üniversitesi

Araştırma Süreci ve Planlanması

Araştırma süreci, literatürde her araştırmacının izlemesi gereken süreç farklı alt basamaklara sahio olabilse de ana esaslar belirlidir.

Araştırma Süreci ve Planlanması

- ① KONUN BELİRLENMESİ
- ② KONU ÜZERİNDE VARSAYIM/HİPOTEZ OLUŞTURULMASI
- ③ KAYNAK TARAMA
- ④ NOT ALMA/VERİLERİN TOPLANMASI, İNCELENMESİ
- ⑤ RAPOR HAZIRLAMA

Konun Geçmişi ve Problemin Tanımlanması

Her araştırma, bir problemle başlarken her problem bir araştırma gerektirmez. Bir araştırma projesinin ilk adımı problemin tanımlanmasıdır. Bu aşamada araştırmacı, çalışmanın amacını, hangi bilgilerin toplanması gerektiğini ve toplanan bilgilerin karar verme aşamasında nasıl kullanılacağını göz önüne alır. Araştırmanın amacının belli olması, doğru verilerin toplanması açısından önemlidir. Problemin tanımında yapılacak bir hata daha sonraki araştırma aşamalarını da saptırarak düzeltilemeyecek derecede maliyetli hatalara neden olabilir. Yanlış belirlenmiş sorulara verilecek doğru cevapların hiçbir değeri yoktur. Bu yüzden problem tam olarak belirlenmeden veri toplamak boşa kürek çekmek gibidir.

Konun Geçmişi ve Problemin Tanımlanması

Araştırma sürecinin başlangıcında araştırma probleminin niteliği, içeriği, önemi ve geçmişi büyük ölçüde literatür taraması çalışması gerektirir. Bu araştırmanın bilimsel olabilmesi ve en az masrafla tamamlanabilmesi için literatür taraması ile bu konuda benzer çalışmaların olup olmadığını tespit etmek gerekir. Bu sayede problemin net bir biçimde tanımlanması sağlanmaya çalışılır. Problemin yanlış veya eksik olarak belirlenmesi ileride araştırmanın gidişini ciddi şekilde etkileyecek sorunlar doğurabilir. Bu nedenle öncelikle araştırma ihtiyacının " Ne öğrenmek istiyoruz?" sorusuna net bir şekilde karşılık verecek düzeyde tanımlanması gerekmektedir.

Araştırma Amaçlarının Belirlenmesi

Problem veya fırsat tanımlandıktan sonra yapılan problem veya fırsat tanımına dayanan araştırma amaçlarının açıkça ifade edilmesi gerekir çünkü bir araştırma bir yöneticinin ya da araştırmacının sadece merakını gidermek için yapılamaz. Araştırmalar, ya bir problemi çözmeye ya da doğan bir fırsatın boyutlarını öğrenmeye yönelik olmalıdır. Amacı olmayan bir araştırmanın anket soruları düzensiz olur; sonuçta hiçbir orijinal teklif elde edilmez. Bu sebeple araştırma amaçlarının net bir biçimde ortaya konulması araştırma sürecinin kalanını da etkilemektedir.

Araştırma Amaçlarının Belirlenmesi

Araştırma amaçlarının araştırma problemini çözmek için ihtiyaç duyulan bilgileri temin etmesi gerekir. Araştırma amacının en düzgün ifadesi iyi ifade edilmiş, test edilebilir bir hipotezdir. Hipotez araştırma problemi ile ilgili olarak ileri sürülen iddia veya açıklamalardır. Bu iddialar veya açıklamalar araştırma probleminin çözümüne katkıda bulunacak hareket tarzlarının istatistik parametrelerle ifadesidir. Dolayısıyla hipotez testi, bu iddia veya açıklamaların doğru olup olmadığını araştırılması ve karara bağlanması olarak tanımlanabilir. Hipotez testi altı aşamadan oluşan bir süreç olup şu şekilde ifade edilebilir.

Araştırma Amaçlarının Belirlenmesi

- ① Hipotezlerin belirlenmesi
- ② Önem derecelerinin belirlenmesi
- ③ Test istatistiğinin belirlenmesi
- ④ Karar kriterinin belirlenmesi
- ⑤ Verinin analizi
- ⑥ Karar ve yorumu

Araştırma Amaçlarının Belirlenmesi

Her ne kadar bilimsel yöntemin başta gelen koşulu, deneysel yöntemin kullanılması ise de sosyal bilim dallarında deneysel yöntemin kullanılması oldukça özel koşulları gerektiğinden bu bilim dallarında bilimsel olarak test edilebilir hipotezlerin geliştirilmesi ve bunların araştırma sonuçları ile test edilmesine ağırlık vermek gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta, hipotezlerin ispatlanması kavramının değil, hipotezlerin test edilmesi kavramının kullanılmasıdır.

Araştırma Tasarımının Planlanması

Araştırma sürecinin bu aşamasında ihtiyaç duyulan bilginin toplanması için gereken yöntem ve süreç yer almaktadır. Bu yüzden bir önceki aşamada belirlenen araştırma amaçlarının araştırma tasarımı üzerinde doğrudan etkisi vardır. Veri toplama yönteminin ne olacağına ve örneklem planına bu aşamada karar verilir. Bu noktada araştırma modeli önem kazanır. Her araştırmanın mutlaka bir modeli vardır. Model kurma iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin belirlenerek bu ilişkinin (veya ilişkilerin) tanımsal ya da tahmini eşitliklere taşınması işlemidir. Karar vericilere yardımcı olan modeller araştırmacı tarafından geliştirilebilir, revize edilebilir ve test edilebilir özelliğe sahiptir.

Araştırma Tasarımının Planlanması

Araştırma modeli sözlü olarak ifade edilebileceği gibi sayısal, sembolik veya geometrik olarak da gösterilebilir. Araştırma modeli ile amaç, araştırmaya dahil edilen değişkenleri ve bu değişkenler arasında ölçülmesi amaçlanan etkileşimleri en açık şekilde belirtmek ve buna bağlı araştırma aşamalarını planlamaktır. Araştırma kapsamındaki değişkenlerin birbirleri ile etkileşimin geometrik ve şekilsel olarak ifade edilmesi araştırmacıya araştırmanın genel resmini görmesi açısından önerilmektedir. Ayrıca bir araştırma modelinde çalışmanın araçları, araştırma sonucunda elde edilecek bulguların çerçevesi, toplanacak verinin özellikleri ve toplanan veri üzerinde yapılacak analizlere ilişkin analitik modele ait bilgilerin yer alması da önerilmektedir.

Araştırma Tasarımının Planlanması

Araştırma tasarımı keşifsel ve sonuçlandırıcı olarak ikiye ayrılabilir ve çoğu zaman bir keşifsel araştırmayı sonuçlandırıcı araştırma izler. Her duruma uygun, ideal bir araştırma tasarımı yoktur. Araştırmacının problem çözmede kullanabileceği pek çok alternatif mevcuttur. Ayrıca keşifsel, tanımsal ve nedensel araştırmalar arasında ara kesitler ve birbirinin içine girmeler olabilir. Böylece aynı araştırmanın içinde önce keşfedici model sonra da tanımlayıcı model kullanılabileceği gibi tanımlayıcı ve neden sonuç ilişkilerini araştıran modeller de birlikte kullanılabilir. Hatta istisnai olmakla birlikte bir araştırmada üç tür modelden yararlanma durumu ortaya çıkabilir.

Araştırma Tasarımının Planlanması

Keşifsel Araştırma Modeli: Karar alma sürecinin ilk aşamalarında yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalar, karar probleminin tanımlanması ve problemin çözümü için gerekli hareket tarzlarının belirlenmesi çalışmalarıdır. Bu çalışmalarla problemin tüm boyutlarıyla saptanması, hipotezlerin geliştirilmesi hedeflenir.

Tanımlayıcı (Tanımsal) Araştırma Modeli: Tanımlayıcı araştırma modellerinde temel amaç, inceleme konusu olan olayın bu olayın değişkenlerini ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak ve bu tanımlamalara dayanarak ileriye dönük tahminler yapabilmektedir. Bu türde araştırmalarda amaç değişkenler arası ilişkileri saptamak ve kitleye yönelik tanımlamaları gerçekleştirebilmektedir.

Araştırma Tasarımının Planlanması

Nedensel (Neden-sonuç ilişkisi) Araştırma Modeli:
Bir değişken, başka bir değişkenin değerinin oluşmasına ya da belirlenmesine sebep oluyorsa nedensellik araştırması söz konusu olur.

Örnekleme

Araştırma tasarımının planma sürecinde araştırma modelinin belirlenmesinden sonra örnekleme konusunun el alınması gerekmektedir.

Örnekleme, araştırmada verilerin hangi birimlerden elde edileceğinin belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada öncelikle araştırma konusu gereği kitlenin tanımlanması gerekmektedir. Kitle araştırmaya konu olan birimlerin hepsine verilen isimdir. Söz konusu araştırmanın konusu gereği kapsama alınması gereken tüm birimlerin tanımlanmasına *kitlenin belirlenmesi* denir.

Örnekleme

Kitlenin belirlenmesinden sonra bu kitle ile çalışmanın mümkün olup olmadığı incelenmelidir. İşletme araştırmaları gibi sosyal araştırmalarında da çoğu zaman kitleyi tanım-
lamak ve bu kitleye ulaşmak zaman ve maliyet kısıtları ile mümkün olmamaktadır. Bu nedenle çalışılacak örnek kitlenin belirlenmesi gerekir. Örnek kitle, Kitle için genellenebilir tahminler yapmak için kitleden çekilmiş daha küçük bir parçadır. Bir başka deyişle örnek kitle hedef alınan kitleyi temsil etmek üzere kitleden seçilen bireyler ve objeler grubundan oluşur.

Veri Toplama

Araştırma tasarımının planlanmasında örneklem belirlendikten sonra hangi kaynaklardan yararlanarak veri elde edileceği sorunsalı üzerinde durulmalıdır. Bu bağlamda araştırma verileri birincil veya ikincil kaynaklardan elde edilebilmektedir. Veri kaynakları ve veri toplama başlıkları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ele alınacağından burada sadece temel bilgilere yer verilmektedir.

Veri Toplama

İkincil kaynaklar araştırma probleminin amacı dışında başka amaçla başka kişi veya kurumlar tarafından toplanan verilerin oluşturduğu kaynaklardır. Eğer veriler, ikinci elden toplanacaksa araştırma yöntemi tamamen literatür taramasından ibaret olup masa başı bir çalışma yapılacak demektir. İkincil kaynaklardan elde edilecek verilerin avantajları şu şekilde ifade edilebilir.

Veri Toplama

- Araştırma probleminin tanımlanması aşamasında problemin formüle edilebilmesine yardımcı olur.
- İkincil kaynaklardan elde edilen veri, araştırma probleminin çözümü için ne tür bilgiye ulaşılması gerektiğini ve hangi yöntemlerin kullanılabileceğini belirlemede yardımcı bilgi sağlar.
- Birincil kaynaklardan elde edilen verilerle kıyaslanma yapılarak bu kaynaklardan elde edilen verilerin yorumlanması ve değerlendirilmesine ışık tutar.

Veri Toplama

- İkincil kaynaklardan elde edilen verilerin dezavantajları ise;
- Araştırma probleminin çözümü için gerekli olan nitelikleri taşımayabilir, başka bir anlatımla problemin çözümüne uygun olmayabilir.

Veri Toplama

- İkincil kaynaklardan elde edilen verinin doğruluğu test edilmeden, incelenmeden veri kullanılmamalıdır.
- İkincil kaynaklardan elde edilen veri, verinin toplandığı dönem itibariyle geçmişte olduğundan problemin çözümü döneminde eskimiş olabilecektir. Başka bir anlatımla ikincil kaynaklardan elde edilen veriler, çoğu zaman topladıkları dönemi temsil eder. Araştırmacı, bu verilere başvurduğunda aradan geçen sürede veri o günü yansıtmaktan uzak kalabilir.

Veri Analizi ve Yorumu

Bir önceki aşamada elde edilmiş olan veriler öncelikle düzeltme ve eleme ve kodlama işlemlerine tabi tutulmalıdır. Düzenleme ve eleme aşamasında veriler doğruluk, tutarlılık ve dürüstlük açısından elemeye tabi tutulurlar. Kodlama aşamasında ise cevaplayıcılardan alınan cevaplar analiz edilebilmek amacıyla nümerik değerlere dönüştürülmektedir.

Veri Analizi ve Yorumu

Analiz aşamasında basit frekans dağılımlarından çok değişkenli analizlere kadar değişik tekniklerden yararlanılabilir. Özellikle cevapların birden fazla nitelik göz önüne alınarak sınıflandırıldığı çapraz tablolamadan yararlanılır. Verilerin toplanma şekli, analiz tekniklerinin belirlenmesinde önem taşır. Günümüzde bilgisayarlar ve Minitab, SAS, SPSS, R gibi istatistik yazılımları sayesinde söz konusu analizler oldukça hızlı ve güvenli bir şekilde yapılabilmektedir.

Veri Analizi ve Yorumu

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi gibi analizler sonucunda elde edilen bulguların yorumu da oldukça teknik bir konudur. Bu bağlamda araştırmacının bütün araştırma süreci esnasında izlemiş olduğu adımları göz önünde bulundurarak en baştan belirlenmiş olduğu amaçlara uygun bir biçimde bulguları ele alması gerekmektedir.

Veri Analizi ve Yorumu

Bulgular, bir araştırmanın ana gövdesini oluşturur ve araştırma raporunun genelde en uzun ve önemli kısmıdır. İçeriği, araştırmanın amacına uygun olarak düzenlenmelidir. Veriler üzerinde uygulanan istatistiksel analiz sonuçları belirli bir sistem içerisinde verilmeli, yorum ve tahliller yapılarak sunulmalıdır. Önceden yapılmış benzer araştırmalar varsa onlarla karşılaştırmalar yapılabilir. Bulguları yorumlarken bazı tartışmalar da açılabilir. Ancak bu tartışmalar, bizi bir senteze götürecekse açılmalıdır. Son olarak yorumlarda en çok dikkat edilmesi gereken hususun tarafsızlık olduğunu kaydetmek gerekir.

Sonuç ve Raporlama

Verilerin toplanması ve analiz edilmesinin ardından araştırma projesini özetleyen bir rapor yazılmasına girişilir. Çoğu zaman araştırmacının söz konusu raporu sözler olarak da ilgililere sunması beklenir. Raporun araştırmadaki her aşamayı kısaca kapsamaması gerekir. Rapor sunulduktan sonra raporu dinleyen bir kişinin araştırma projesi hakkında başından sonuna kadar bir fikre sahip olması gerekir. Bir diğer deyişle raporlama araştırmanın sonuçlarının araştırmacı tarafından anlaşılır ve özet bir şekilde organize edilmesi aşamasıdır. Araştırmacının da kendisinin bu sonuçları özet ve organize bir halde görmesi sonuçları yorumlayabilmesi için önemli bir ihtiyaçtır.

Sonuç ve Raporlama

Sonuç ve raporlama kısmı, tüm araştırma sürecinde olduğu üzere ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacak olan bilimsel yazım ilke ve kurallarına uygun olarak yazılmalıdır. Ayrıca sonuçların yanı sıra her araştırmacı kendisinden sonra aynı ve/veya benzer konularda araştırma yapacaklara **gelecek çalışmalar için öneriler** başlığı ile yol göstermelidir. Bu kısım aynı zamanda araştırmacının kendisini yargılaması anlamında da yararlı ve önemlidir.